

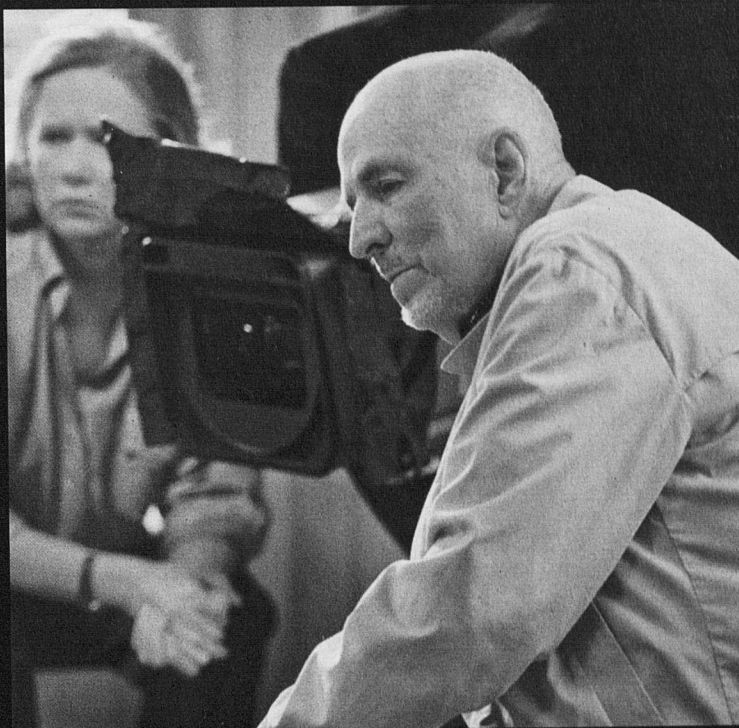
L'últim gest d'Ingmar Bergman

Carles Sampol

No cal considerar l'última obra d'Ingmar Bergman, *Saraband*, com un exercici de recapitulació tan sols pel fet de recuperar tres dècades després a la parella protagonista de *Secreto de un matrimonio* —Liv Ullmann i Erland Josephson en els papers de Marianne i Johan respectivament— sinó perquè el film, en certa manera esdevé una síntesi formal i temàtica de l'obra del cineasta suec. Tal i com s'evidenciava en obres com *La hora del lobo* o *Pasión*, *Saraband* no s'amaga de la seva condició de posada en escena d'una representació, desvetllant el seu caràcter artificial mitjançant un pròleg i un epíleg, en què el personatge de Marianne —davant de nombroses fotografies— ens explica que ha decidit visitar el seu marit després de trenta anys d'haver tengut els turmentosos i dramàtics encontres que Bergman ja ens havia explicat en l'obra que serveix d'antecedent i esmentada anteriorment. A partir de llavors, s'organitza una estructura confeccionada per deu capítols, marcats per uns intertítols, i en què apareixen dos únics personatges en escena —una dansa binària a la qual al·ludeix el títol del film— i a través dels quals es materialitza tot aquell univers tan vinculat al director de *Los comulgantes* al llarg de la seva trajectòria com a cineasta. Això és una precisa, dolorosa i torbadora dissecció de la naturalesa humana.

Dos aspectes són els que transmeten una major intensitat dramàtica al film. Per una banda, la història del reencontre entre Marianne i Johan, serveix, més que per posar de relleu com ha transcorregut el pas del temps i veure com ella s'ha convertit en una dona amb certa serenitat i capacitat de comprensió, però que així i tot amaga profundes ferides, així com ell s'ha convertit en un personatge corroït per l'odi i la rancúnia; més que per tot això, aquest retrobament serveix per introduir-nos en la terrible història que envolta la seva filla Karin i Henrik, fill de Johan fruit d'un altre matrimoni; mentre la primera viu sotmesa a la voluntat i les imposicions del seu pare, personatge que voreja la demència i que l'ha forçada a ocupar el buit deixat per la seva mare —amb incest inclòs—, el segon pateix el turment causat per la mort de la seva esposa, Anna. A través de tot això, Bergman ens parla de la determinació que exerceixen els nostres actes en les futures generacions, de com aquestes reben en herència la nostra miserable conducta. En aquest sentit, per tant, amb el pas del temps les coses no semblen haver millorat en absolut, tal i com ho demostra la terbolesa, el deteriorament i la soledat que podem trobar en el comportament i els sentiments de Henrik i Karen.

Per altra banda, aquest segon aspecte que considero destacable és l'omnipresència del personatge d'Anna, l'esposa, nora, mare morta, el fantasma de la qual gravita sobre la resta de personatges al llarg

Bergman
dirigint
Saraband

de tot el relat. *Alter ego* de la que va ser la cinquena esposa del cineasta suec, Ingrid von Rosen —és qui apareix en la fotografia— a qui està dedicada la pel·lícula. Ingrid va ser el vertader amor del cineasta suec al llarg de vint-i-quatre anys i la mort de la qual va portar-lo a una crisi molt profunda. La presència d'Ingrid, absent de l'escena però constantment al·ludida en els diàlegs entre els quatre personatges, recorre la pel·lícula, convertint aquesta, tal i com és el cas de tota la filmografia del director de *Persona*, en un dolorós exercici d'exorcisme. Si bé *Saraband*, de la mateixa manera que ho eren *En presencia de un clown* —homenatge explícit de Bergman al seu oncle— o *Infel* —dirigida precisament per Ullmann però escrita per ell— són actes en els quals ja no s'interposen tota una sèrie de màscares, que si bé li permetien al cineasta ocultar-se no deixaven de parlar dels seus propis fantasmes interiors, de les seves ferides existencials. Un dolor que, en aquest cas, estaria relacionat amb la idea del buit provocat per la desaparició de l'ésser estimat, per les petjades que deixa aquest en la seva absència.

El pessimisme, el desencant, l'angoixa s'apodoren de tota la pel·lícula, però en canvi, ofereix una esclatxa d'esperança, una porta oberta a la reconciliació, almenys amb la consciència d'un mateix, en aquell acte definitiu de Marianne visitant la seva filla Martha, a qui acaricia amb amor sobre la galta. Últim gest en l'obra d'un cineasta, ple d'emoció, intensitat i sobretot tendresa, quan al llarg de tota una vida es va dedicar a descobrir les pors i les misèries que afecten la naturalesa humana. ■